

Bogata bera, ki je zgled tudi za danes

Bibliografija Slovenske knjige in tiski s področja živinoreje zajema obdobje do leta 1945. Vključene so slovenske knjige in tiski o živinoreji, ki so pomembni za njeno poznavanje ali jo obravnavajo na splošno pri drugih temah. Napisane so neposredno v slovenščini ali so bile prevedene iz drugih jezikov, najpogosteje nemškega.

DR. ANDREJ ŠALEHAR, ZASLUŽNI
PROFESOR UNIVERZE V LJUBLJANI

Bibliografija Slovenske knjige in tiski na področju živinoreje – do leta 1945 šteje 348 enot. Od tega je bilo 308 knjig napisanih v slovenščini in 40 (11,4 odstotka) prevedenih v angleščini.

Do leta 1850 je bilo na področju živinoreje izdanih skupaj 23 knjig in skoraj polovica je bila napisana v slovenskem jeziku ter dobra polovica prevedenih (pretežno iz nemščine). V drugem obdobju, od leta 1851 do konca prve svetovne vojne (1918), je izšlo 169 knjig in od teh je bilo le 22 (13 odstotkov) prevedenih; na leto so bile izdane 2,4 knjige. Največ knjig s področja živinoreje je bilo objavljenih od konca prve do konca druge svetovne vojne (1919–1945), skupaj 156, in od teh je bilo le 6 (3,9 odstotka) prevedenih;

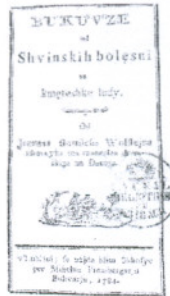
Na Digitalni knjižnici Slovenije se lahko naročijo tudi digitalne kopije knjig, ki so izšle v letih 1500–1945 in jih hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici (NUK) ter so zapisane v tej bibliografiji. Treba je samo odpreti spletni naslov: <http://www.dlib.si/eod/> in jih poiskati. Sedem izmed slovenskih knjig s področja živinoreje (izdanih do leta 1945) je že digitaliziranih in so neposredno dostopne.

v tem času so izdali 5,9 knjige na leto.

Najstarejše knjige in tiski

Valencič (1970) piše, da slovstvena zgodovina navaja kot prvo slovensko kmetijsko knjigo prevod Wolsteinove bukvice o živinskih boleznih, ki je izšel leta 1784 v Ljubljani. Pogosto se šteje za prvo slovensko kmetijsko knjigo *Pogovor od chebeinih rojov*, ki jo je leta 1776 napisal Peter Pavel Glavar in je bila, potem ko so leta 1951 našli njen rokopis, izdana leta 1976 v knjigi *Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu*, ki jo je uredil Mencej. A zadrž se ni konec. Kranjska kmetijska družba je leta 1773 v drugi knjigi Zbirke koristnih nauk izdala strokovno delo, ki ga je leta 1771 v nemščini napisal Brügodo z naslovom *Erfahrungsmässiger Unterricht wie die Schafe durch gute Pflege zur vollkommensten Art gebracht, und bey solcher erhalten werden können* – slovensko smo ga preprosto poimenovali *Praktični nauki o reji ovac*. To je prvi strokovni učbenik o reji ovac, izdan v Sloveniji. Umevoka (2006) poroča, da je Kranjska kmetijska družba prosila Blaža Kumerdeja, naj delo prevede v slovenščino, ne piše pa, ali je to tudi storil. Morda bomo nekoč odkrili kje v arhivih. In če bo ta slovenski rokopis najden, bo med naj-

starejšimi ali celo najstarejše strokovno delo na področju živinoreje v slovenščini. Razvozlani pa je treba tudi navedbe Janeza Bleiweisa (1855 in 1867). Piše, da je Kranjska kmetijska družba (ob ustanovitvi leta 1767 imenovana Družba za poljedelstvo in koristne spretnosti na Kranjskem) v nemščini v letih 1770–1779 v Ljubljani izdala štiri obsežne knjige *Sammlung nützlicher unterrichte* (Zbirka koristnih nasvetov) s poučnimi spisi, nasveti in poskusi, in da je bilo več razprav o raznih rečeh v kmetovanju natisnjeno posamezno, nekoliko tega tudi v *»domaćem jeziku«*. Katera delo je to bila, še ni ugotovljeno, in ko bo, bomo zanesljiveje odgovorili na vprašanje, katera je najstarejša slo-

Naslovnica prevoda Wolsteinove knjige iz leta 1784.

venska knjiga na področju živinoreje.

Leta 1789 je bila izdana knjiga: Becker Rudolf Zacharias Kmetam sa potrebo inu pomozh, ali uka polne vesele, inu shalofne pergodite te vasy Mildhajm. Sa mlade, inu stare ludy (poslovenil Marko Pohlín), Dunaj 1789, 445 strani. Leta 1792 je bilo zelo bogato, saj so izšle tri knjige. Med prevodi je tudi tista, ki jo je napisal sloviti slovenski čebelar Anton Janša in v slovenščino prevedel Janez Goličnik. Knjiga z naslovom *Popolnoma podvuzhenje sa vse zhebellarje* je bila objavljena v nemškem jeziku po smrti avtorja leta 1775 in spet 1790. Naslednja je izšla leta 1810 v Celju – neznan avtor je napisal priročnik, kako se je treba varovati in kako zdraviti živinske bolezni.

Od knjig (16), izdanih po letu 1810, so tri s področja čebelarstva, štiri obravnavajo varstvo (zaščito) živali, po ena je posvečena konjereji, gojenju sviloprejk, praščičereji, kmetijski kemiji in živalskim boleznim. Zanimivo je tudi povabilo in oznanilo iz leta 1848: oznanilo nove šole v slovenskem jeziku za živinorejo, živinozdravilstvo in podkovstvo v Ljubljani, ki je začela delovati 1850. Med učnimi predmeti je bili tudi živinoreja, kar je začetek rednega pouka o živinoreji v slovenščini. Preostale knjige so učbeniki za nedeljske šole ali berila za nedelje in praznike ter splošne strokovne kmetijske knjige.

Izdaje v letih 1851–1918

V obdobju 1851–1918 je bilo izdanih 169 knjig (2,4 knjige na leto). Poudarimo najprej, da jih je bilo samo 22 – dobra desetina – prevedene

Naslovnica knjige Kmetam sa potrebo inu pomozh ... iz leta 1789.

Strokovne knjige Kmetam sa potrebo inu pomozh ... iz leta 1789. Druge so bile napisane v slovenskem jeziku. Opisale so vsa področja živinoreje. Med avtorji so številni napisali in izdali (šteti so tudi ponatisi in razširjene izdaje) tri in več del. Največ knjig je prispeval dr. Janez Bleiweis, enajst. Skupaj s Simonom Strupijem (4 knjigi) sta zaznamovala prvo desetletje obravnavanega obdobja. Leta 1858 je izšla knjiga *Nauk od reje domačih živali*, ki jo je napisal Bleiweis. Konec 19. in na začetku 20. stoletja pa je bil najplodovitejši pisec Viljem Rohrman (8 knjig). Preostali avtorji s po več knjigami so bili Franjo Dular, Fran Erjavec, Ernest Klavžar, Jakob Legvart, Gustav Piric in Ludvik Steuert.

V letih 1869–1882 so izhajala *Naznanila* (v slovenskem in nemškem jeziku – *Mitteilungen*) c. kr. kmetij-

ske družbe na Kranjskem, ki so podrobno poročala o pospeševanju živinoreje in objavila mnoge strokovne razprave. Na začetku 20. stoletja so kot priloga *Kmetovalcu* začela izhajati *Gospodarska navodila* (skupaj 15 zvezkov s področja živinoreje), ki so obravnavala različne strokovne živinorejske teme in praktična navodila.

Posebej velja poudariti, da smo v tem obdobju dobili tudi številne zakone, ki so urejali živinorejo. Poleg predpisov o zrebcih s področja konjereje, sprejetih že pred letom 1850, so pomembni zakoni o varstvu domačih živali (1855), prvi zakon za povzdigo govedoreje (1868), zakon o čebelarstvu (1879) ... *Naznanila* so leta 1878 objavila *Nacrđeželne postavse za vojvodino Kranjsko o ravnanju z junci za plemo*. Leta 1891 je Ernest Klavžar v knjigi *Priročni zakonik za pokneženo grofijo Gorisko in Gradiško* objavil zakon o čebelarstvu (1879). Leta 1897 je v Gradcu izšla knjiga *Zakon z dne 17. aprila 1896 in izvršilna naredba v povzdigo govedarstva za vojvodino Štajersko*.

Izdaje v letih 1919–1945

V obdobju 1919–1945 je bilo izdanih 156 knjig (5,9 knjige na leto). Izmed njih je bilo samo 6 prevedenih, preostale pa so bile napisane v slovenščini.

Posebej številne so knjige in tiski s tematiko o mlekarstvu, čebelarstvu, razvoju in ekonomiki kmetijstva ter o travništvu, krmni in gnojenju. Veliko je tudi učbenikov in skript, ki smo jih našli v knjižnici na Srednji biotehniški šoli v Naklem pri Kranju in so zapuščina Specialne mlekarške šole v Škofji Loki. Na

Glavni viri podatkov za pripravo bibliografije so bili poleg različnih elektronskih baz še številne bibliografije, digitalne in druge knjižnice. Marsikateri v tej bibliografiji zapisani vir je bil odkrit celo na boljšem sejmu.

področju posebne živinoreje je veliko gradiv o govedoreji, perutninarstvu in o kuncih. Kot zanimivost navajamo drobno knjižico *O varstvu živali* (zbral in uredil Janko Koren), Ljubljana 1936 ali 1940, 20 strani (leto izda še ni pojasnjeno), kjer so zbrana pravila in organiziranost zaščite (varovanja) domačih živali v nekaterih tujih državah. Podrobno so opisani razvojni zaščite (varstva) živali v Sloveniji in zakonska pravila.

Tudi ohranjanje jezika

Knjige so bile, so in bodo nenadomestljivi vir znanja, usposabljanja in učenja. So naša kulturna dediščina, njihova bera na področju živinoreje do leta 1945 pa je bogata. Ko listamo po starih knjigah, se lahko pisecem priklonimo iz spoštovanja do njihovega strokovnega znanja in splošne razgledanosti. Slovenske knjige in tiski o živinoreji so tudi velik prispevek k ohranjanju slovensčine, ker so jih brali predvsem na kmetih, kjer so se sklopi zgodovino najbolj ohranjale naše korenine. Prvi avtorji so tudi začetniki slovenske strokovne živinorejske terminologije. Ob tem morda še nekaj za razmislek: ali danes kaj naredimo za slovensko strokovno živinorejsko terminologijo, koliko slovenskih strokovnih knjig s področja živinoreje je vsako leto izšlo v zadnjih desetih letih, in podobno.